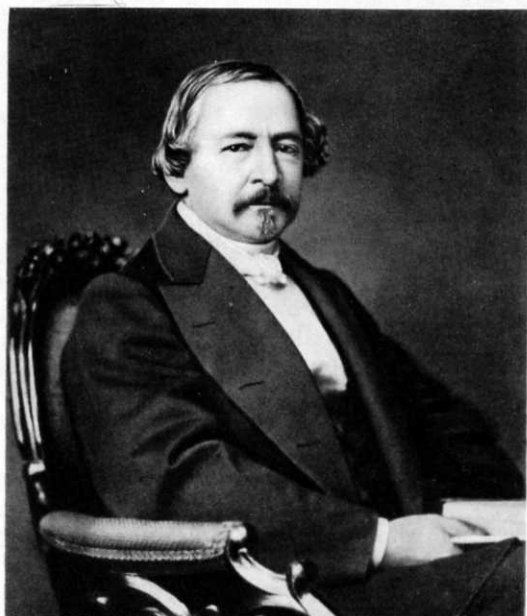

lokakuun alussa. Kun oli puhe saksalaisen opettajattaren miehestä niin sanoin etten minä sitä huligaania ole milloinkaan läheltä nähnyt, kun Zanozin sanoi »yhdessä kuorma-autossahan te tulitte hänen kanssaan tänne Vladimiristä.» Kun vuonna 1957 minut kutsuttiin Eestin NKVD:hen niin siellä minulle luetussa pöytäkirjassa oli kaikenlaisia syytöksiä kirjoitettu, en ymmärrä olinko minä niin väsynyt etten käsittänyt mitä allekirjoitin tai se oli tehty jälkepäin, sillä allekirjoitin hyvin yksinkertaisesti, niin siten menettelivät, »suorat ja rehelliset kommunistit». Aina katsoin surullisella katseella. Kysyi joko hän nyt kertoi, ja sitten lopettavat sen piinaukset 31/XII/42 mutta se oli petos, sillä minut siirrettiin nuorelle kuulustelijalle — bandiitille. Hän alkoi minua kutsumaan melkein joka yö kuulusteluun ja kun lasi selliin niin siellä ei sallittu käydä pitkälleen, en muista tuloani, kertoivat, että käskivät panemaan sängynpäähän kasaan kaikki petivaatteet ja istumaan paljailta raudoilla. Siis piti kestää nälkä, unettomuus ja vielä heidän piinauksensa. Kuulin kuinka naapurikabinetissa mies itki välin. Minut hän pani kartseriin 8:ksi päiväksi: 300 grammaa leipää ja vähän yli 1/2 litraa suppiä. Kun ajattelen, miten jaksoin sen kestää. Kun painoni oli 30—40-kilon välillä. Kun pääsin kello 6 aamulla kuulustelusta vahti antoi lattianpesutoimet ja piti pestä oma selli, sillä kuukauden olin yksin ja sitten piti mennä pesuhuoneeseen, lattia siellä oli kivinen ja liukas ja minä kaaduinkin siihen selälleni niin että takaraivoon tuli suuri verimerkki. Kun pääsin takaisin selliin, niin kävin sängylleni pitkälleen, mutta vahti alkoi huutaa että kävisin istumaan. Vaadin sitten lääkäriä, joka seisoikin etempänä eikä uskaltanut tulla pelkäsi minua ja sanoi: »Se menee ohi.» Tyynynpäälyys tuli vereen kun se pahka päässä halkesi ja oli ihme ettei pahemmin märkinnyt, kun oli siitä lattian limasta likainen. Kun määräisivät 5:ksi vuorokaudeksi kartseriin niin lukivat syyn, se kuului: »karkeasta käyttäytymisestä tutkinnan aikana»...

Zachris Topelius

(1818—1898)

Zachris (Sakari) Topelius syntyi Kuddnäsissä, lähellä Uudenkaarlepyyn pikkukaupunkia Pohjanmaalla. Hänen isänsä, Zachris Topelius-vanhempi, oli ammatiltaan lääkäri ja Suomen kulttuurihistoriassa hänet tunnetaan kansanrunojen kerääjänä ja julkaisijana ennen Elias Lönnrotia.

Topelius-nuorempi oli varhaiskehittänyt lapsi ja edistyi opinnoissaan tavallista paremmin. 15-vuotiaana hän kirjoittautui Helsingin yliopistoon ja 29-vuotiaana väitelti tohtoriksi; akateemisella linjalla hänestä tuli myöhemmin Suomen historian ylimääräinen professori.

Hänen kirjallinen toimintansa liittyi paljolti Helsingfors Tidningar -lehteen, jonka toimittaja hänestä tuli 23-vuotiaana. Lehteä hän toimitti 20 vuoden ajan. Tämän pari kertaa viikossa ilmestyneen ja kooltaan vaatimattoman lehden palstoilla hän julkaisi paitsi runojaan, satujaan ja novellejaan myös jatkoromaaneja. Yhden teoksen julkaiseminen saattoi kestää vuosia. Topeliuksen tunnetuin

historiallinen romaani Välskärin kertomuksia, joka erillisenä laitoksena käsittää useita niteitä, ilmestyi lehdessä 15 vuoden ajan (1851—1866), sitä mukaa kuin käsikirjoitus valmistui.

Harvinaisen tuotteliaana kirjailijana Topelius ennätti pitkän elämänsä myötä kirjoittaa valtavan määrän kirjoja. Täydellisin Topeliuksen koottujen teosten ruotsinkielinen (ja Ruotsissa julkaistu) laitos käsittää 34 nidettä, mutta siihenkään ei vielä sisälly koko hänen tuotantonsa.

Aluksi sanomalehdissä julkaistut Topeliuksen runot ilmestyivät myöhemmin kolmena kokoelmana nimellä Ljungblommor (Kanervankukkia, vuosina 1845, 1850 ja 1854). Vaatimattomasta ja sitkeästä kanervankukasta tuli suomalaisen maiseman ja kansanluonteen symboli. Aleksis Kivi antaa ainoalle runokokoelmalleen nimen Kanervalä.

Lyyrikkona Topelius oli epätasainen, mutta parhaissa runoissaan hän kohoo todella korkeatasoiseen lyriikkaan. Ne saivatkin ansaittua tunnustusta niin Suomessa kuin Ruotsissakin. Muuan mainio esimerkki Topeliuksen valoisasta ja elämänmyönteisestä lyriikasta on hyvin melodinen runo nimeltä Under rön och syren (Pihlajain ja syreenien alla, 1855). Maailmankuulu ruotsalainen kirjailija August Strindberg, joka myöhemmin otti tämän runon lauluksi erääseen näytelmänsä, piti sitä kauneimpana runona mitä hän tiesi. Melodisuus, ilmeikäs koruttomuus, syvälinen luonnon tunne ja harmoninen yhtyminen siihen saavat tämän runon muistuttamaan kansanlauluja, joita Topelius aina ihaili. Runossa on herkästi välitetty elpyneen rakkauden ilo luonnon keväisen uudistamisen tarjoamaa taustaa vasten. Valitettavasti on kuitenkin voinut ottaa runoa antologiaan, koska sen tyydyttävää suomennosta ei löytynyt.

Mainitsen erään paradoksin: vuonna 1845 nuori Topelius, tuleva Suomen historian professori ja historiallinen romanisti, piti yliopistossa esitelmän aiheesta: Onko Suomen kansalla historiaa? Esitelmöitsijän vastaus asetettuun kysymykseen oli melko kielteinen, ainakin

Suomen poliittinen historia sai alkunsa hänen mielestään vasta vuodesta 1809. Silti Topeliuksesta tuli ensimmäinen Suomen historian kuvaaja romaanikirjallisuudessa. Välskärin kertomuksissa esiintyvät Ruotsi — Suomen menneisyyden taapahtumat puolentoista vuosisadan ajalta alkaen kolmikymmenvuotisesta sodasta, jossa suomalaiset sotilaat taistelivat Kustaa II Aadolfin lippujen alla, ja päättyen 1700-luvun loppuun. Jo ennen tätä romaania Topelius oli julkaissut laajahkon historiallisen kertomuksen Suomen herttuatar (1850); myöhemmin ilmestyivät romaanit Kuninkaan hansikas (1863), Tähtien turvatit (1886) ja Ljungarsin taru (1896). Lisäksi Topelius kirjoitti historiallisia ja satuaiheisia näytelmiä.

Historiallisena kertojana Topelius oli saanut vaikutteita eurooppalaisesta historiallisesta romaanista, varsinkin Walter Scottilta, jota hän pitikin opettajanaan. Historia oli Topeliukselle kirjava mutta eheä maalaus, jonka kaikki osat olivat toisiinsa yhteydessä ja johtuivat toisistaan. Juuri tämä kokonaiskuva oli kirjailijan elvytettävä eloon. Lisäksi hänen tuli lämmittää kerrontaa sydämensä hehkulla ja houkutella lukija myötäelämiseen.

Suomessa ja Ruotsissa Topelius oli aikoinaan paljon luettu kirjailija ja häntä käännettiin myös Venäjällä. Hänen satujaan alettiin venäjääntää 1870-luvulla, ensimmäinen satukokoelma ilmestyi 1882, ja siitä asti Topeliuksen satukirjoja meillä on julkaistu melko usein. Monet hänen satunsa ovat hyvin runollisia, esimerkiksi Sampo Lappalainen, Meren kuninkaan lahja ja Knut Soittoniekkä. Topelius käytti saduissaan osittain kansanperinteen aiheita, ja H. C. Andersezilla oli häneen merkittävä vaikutus. Topeliusta usein nimitetäänkin »Suomen Anderseniksi». Vuonna 1875 ilmestyi venäjäksi Topeliuksen Maamme kirja ja vuosisadan vaihteessa käännettiin erää hänen romaaneistaan ja näytelmistään. Suuri venäläinen runoilija Aleksandr Blok käänsi muutaman Topeliuksen runon, jotka julkaistiin Maksim Gorkin ja Valeri Brjusovin toimittamassa Suomen kirjallisuuden antologiassa vuonna 1917.